

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Politieke versnippering is een groot probleem

Eens, ze verzwakt de intermediaire functie van politieke partijen

door **Herman J. Kaiser** De auteur is CDA'er, politicoloog en oud-burgemeester van Arnhem, Doetinchem en Roermond.

De essentie van de politiek in de democratische rechtsstaat is het articuleren van het algemeen belang (*common good*) van alle burgers. Dit is per definitie iets anders dan de optelsom van alle afzonderlijke, particuliere belangen. Er is echter nooit een wiskundige formule te vinden die het objectief criterium voor het algemeen belang kan aangeven. Politiek is het aanreiken van een grondslag op basis waarvan een intersubjectieve waardering kan plaatsvinden voor collectieve besluitvormingsprocessen.

In een democratie kunnen burgers gezamenlijk tot een en dezelfde grondslag komen, maar daarvoor is een intermediair nodig. Het is de taak van politieke partijen om de verscheidenheid aan politieke opvattingen van burgers zodanig te bundelen en te vertalen dat een overzichtelijk politiek pluriform landschap ontstaat, waarin consensusvorming mogelijk is.

In een parlementaire democratie zijn de politieke partijen de dragers van de staat, maar zij maken daarvan geen deel uit. Op basis van het subsidiariteitsbeginsel ordenen zij de

verwevenheid van de civil society met de staat. De staat komt voort uit de samenleving. De politieke ordening is gebaseerd op een overeenkomst die de samenleving via de politieke verbanden met zichzelf sluit. Politieke partijen zijn geen instituties van de staat, maar van de samenleving. Als zij niet meer gedreven worden vanuit de samenleving, maar vanuit een technocratische bureaucratie, zullen burgers vroeg of laat merken dat zij niet langer de echte eigenaren van de democratische rechtsstaat zijn.

Kapitaalvernietiging

Deze afkeer tegen de politieke instituties leidt tot een versplintering van het politieke landschap. Dit is niet omdat politieke partijen overbodig zijn geworden, maar omdat zij kennelijk falen in de taak waarvoor zij zijn opgericht. Politieke partijen kunnen echter nooit bestaan als eendagsvlieg. Omdat zij uit de civil society voortkomen moet er geïnvesteerd worden in kennis, visie, kunde, draagvlak en organisatievermogen. Dat vergt processen en structuren die veel inzet en middelen kosten. En om duurzaam met de samenleving verbonden

te blijven, zijn ook tijd en leervermogen nodig. Om die reden is de versplintering die zich nu ook op het christendemocratisch erf voordoet, een vorm van kapitaalvernietiging, omdat bij de een wordt afgebroken wat bij de ander deels door dezelfde mensen weer moet worden opgebouwd. Dat mag ons met gêne vervullen ten opzichte van de voortrekkers die in de afgelopen eeuw de christendemocratie van de grond af hebben opgebouwd. Een oude eik is door slecht rentmeesterschap ziek geworden. Vitale takken zijn weggenomen om elders geënt te worden.

Voor goed begrip: het ontstaan van nieuwe politieke partijen hoort bij een democratie. De praktijk wijst echter uit dat in veel gevallen de interne cohesie van nieuwe partijen de achilleshiel is. De chaos binnen politieke partijen, vooral op de rechterflank van het spectrum, komt vaak door persoonlijke afgunst en ordinaire ruzie.

De interactie tussen de gezamenlijke politieke

Bij nieuwe partijen is de interne cohesie vaak de achilleshiel

partijen in een open democratisch systeem vraagt om transparantie en een sfeer van vertrouwen om afspraken te maken over beleid. Ook de media hebben hierin een rol. Zij zullen zich eveneens moeten verantwoorden. Niet naar de staat, maar naar de samenleving. Vertrouwen groeit als kritiek waarachtig is vanuit het plurale perspectief van de verschillende interpretaties van het algemeen belang.

Een stabiele democratie is niet statisch, maar dynamisch doordat macht altijd gecontroleerd wordt en er een voortdurende dialoog mogelijk is over wat het algemeen belang is. Die dynamiek is geen doel op zichzelf, maar wel een onmisbaar

kenmerk van een effectieve democratie. Als deze dynamiek niet meer de effectiviteit van de collectieve besluitvorming dient en onttaardt in de turbulenties van eigen gelijk en ijdelheid, ontstaat een gevaarlijke situatie. Er is dan geen gezamenlijke reflectie meer op de collectieve belangen van de huidige en toekomstige generaties. Als volksvertegenwoordigers niet meer naar elkaar luisteren, de ander niet gunnen dat hij of zij ook redelijke argumenten kan hebben, komen zij met z'n allen terecht in een donkere onweerswolk. Na elke blikseminslag versplintert weer een boom in het politieke bos. De parlementaire democratie doet zo aan zelfdestructie.

Door de versnippering van het politieke landschap wordt de intermediaire functie van politieke partijen verzwakt. Trachten dit te compenseren met plebiscitaire alternatieven zoals burgerraden en referenda versterkt dit proces alleen nog maar.

Christendemocraten – in alle geledingen waar zij zich thuis voelen – behoren te vechten voor de vitaliteit van de parlementaire democratie. Juist nu het CDA zelf in zwaar weer zit, moet het trouw blijven aan zijn democratisch DNA. Het zal

wegblijven bij het pessimisme en opportunisme dat politieke consensusvorming utholt.

Dat kan het CDA als politieke partij niet op eigen houtje. Het vraagt ook veel van de samenleving. Journalist Hannah Bethke pleitte onlangs voor een versterking van *der gesellschaftlichen Mitte*: ‘Und das heißt für alle Akteure, die Medien eingeschlossen: nicht den populistischen Versuchungen zu erliegen, die hohe Aufmerksamkeit erzeugen, den etablierten Institutionen aber schaden. Es bedeutet eine Rückkehr zur Sachlichkeit. Und es erfordert schließlich, das Vertrauen in die Demokratie zu behalten und vorzuleben.’¹

---

1 *Welt am Sonntag*, 5 augustus 2023. In vertaling: ‘En dat betekent voor alle actoren, inclusief de media: niet toegeven aan populistische verleidingen die veel aandacht genereren maar de gevestigde

instellingen schaden. Het betekent een terugkeer naar objectiviteit. En tot slot moet het vertrouwen in de democratie worden behouden en belichaamd.’